

УДК 351.84:316.42

JEL H75, I38, F60

DOI 10.32782/2786-765X/2025-9-39

Чуприна С.Л.асистент кафедри захисту України та безпеки життєдіяльності,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. КороленкаORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8304-3721>

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто державні механізми реалізації соціальної політики в умовах глобалізації, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку суспільства, розглянуто вплив глобальних процесів на соціальну сферу та необхідність адаптації національних стратегій до нових викликів. Ефективність соціальної політики значною мірою залежить від здатності держави збалансувати ринкові механізми з елементами державного регулювання. Особливу увагу приділено ролі правових, економічних та організаційних інструментів, які використовуються для підтримки соціальної стабільності. Визначено важливі напрямки державного втручання, зокрема соціальне забезпечення, регулювання ринку праці та розвиток соціальних програм. Наголошено на важливості міжнародного співробітництва у формуванні ефективної соціальної політики в умовах інтеграції до світової економіки. Враховано, що цифровізація та інноваційні технології можуть значно підвищити ефективність державного управління в соціальній сфері. Виявлено основні ризики та виклики, які постають перед державами у процесі реалізації соціальної політики на тлі глобалізаційних змін. Обґрунтовано необхідність підвищення адаптивності соціальних механізмів для мінімізації негативних наслідків глобальних криз. Зроблено висновок, що держава повинна розробляти гнучкі та ефективні моделі соціальної політики, які відповідатимуть сучасним тенденціям та потребам населення.

Ключові слова: державні механізми, соціальна політика, глобалізація, цифровізація, ринок праці, міжнародне співробітництво.

Постановка проблеми. Державна соціальна політика є важливим інструментом забезпечення добробуту громадян, що робить її актуальною для сучасного суспільства. В умовах глобальних криз та економічної нестабільності роль державного регулювання соціальних процесів стає ще більш значущою. Україна, як соціальна держава, має адаптувати свої механізми управління для ефективного реагування на виклики, пов'язані з демографічними змінами, ринком праці та соціальним забезпеченням. Державна соціальна політика передбачає комплекс заходів, що спрямовані на підвищення рівня добробуту громадян, що реалізується завдяки використанню державних механізмів. Світова практика доводить, що не всі сфери суспільного життя можуть ефективно функціонувати на основі ринкових механізмів, тому державне регулювання залишається важливим елементом соціальної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових робіт підкреслює необхідність адаптації соціальної політики до глобальних змін та викликів. Дослідження науковців Приходько І. [5], Мойсіяха А. [4], Яценко Л. [6], Лісневська Ю. [3], Венцель В. [1], Колосова В. [2] акцентують увагу на важливості інтеграції міжнародного досвіду для покращення соціальних стандартів держави.

Мета статті: визначення сутності, особливостей та напрямів трансформаційних процесів у державному управлінні під впливом процесів глобалізації, аналіз викликів і можливостей, що постають перед державними інститутами, а також розробка підходів до підвищення ефективності управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом усієї своєї історії держава виконує соціально орієнтовані функції, спрямовані на гарантування безпеки громадян і створення належних умов життя для всіх верств суспільства. Державна соціальна політика являє собою діяльність органів влади та державного управління, метою якої є забезпечення загального добробуту населення. Її реалізація відбувається через відповідні моделі соціальної політики. Світова практика демонструє, що не всі сфери суспільного життя можуть ефективно функціонувати лише на основі ринкових відносин. У зв'язку з цим ринкові механізми потребують доповнення системою державного регулювання, яка включає управлінські та контрольні заходи з боку відповідних органів влади. Держава визначає ключові напрями розвитку соціальної політики, концентрує на них необхідні ресурси, розробляє спеціалізовані соціальні програми, здійснює демографічне регулювання та сприяє розвитку трудових відносин [5].

Соціальна політика – це цілісна система, що включає взаємопов'язані елементи, зокрема цілі, принципи, механізми реалізації та суб'єктів. Її об'єктом є все населення та соціальні процеси в країні, комплекс заходів і взаємозв'язків, спрямованих на добробут людей, їхній захист, розвиток і стабільність у суспільстві.

Поняття «механізм» у державному управлінні стосується динамічних аспектів його функціонування, формуючи процеси та процедури управлінської системи. Це робить його неоднозначним, але водночас надзвичайно важливим для ефективного державного регулювання, особливо у соціогуманітарній сфері, де якість державної політики впливає на добробут суспільства. Це спосіб взаємодії управлінських структур із суспільними процесами, що забезпечує точність виконання рішень та ефективність їх реалізації через зворотний зв'язок. Механізми впровадження державної політики у соціогуманітарній сфері поділяються на два види:

- універсальні, що охоплюють загальні управлінські та адміністративні процеси державних інституцій. Вони спрямовані на розвиток ключових суспільних секторів, таких як освіта чи медицина, та забезпечують їх ефективне функціонування;

- цільові, що зосереджуються на специфічних аспектах соціальної політики, наприклад, у сфері зайнятості, охорони здоров'я чи міжгендерних відносин. Вони мають вузьку спеціалізацію, але не відрізняються за структурою від універсальних механізмів – різниця полягає лише в їхньому змістовному наповненні [4].

Економічні механізми соціальної політики в умовах глобалізації включають податкову систему, бюджетне планування, соціальні трансферти та регулювання ринку праці, що сприяють фінансуванню та реалізації соціальних програм. Державне інвестування в соціальну інфраструктуру та співпраця з міжнародними фінансовими організаціями дозволяють підтримувати соціальний добробут і адаптувати економіку до сучасних викликів. Виважене використання цих механізмів забезпечує зменшення соціальної нерівності, стимулює економічний розвиток і сприяє підвищенню якості життя населення.

Правові механізми соціальної політики в Україні в умовах глобалізації передбачають удосконалення законодавства щодо соціального захисту, зайнятості та пенсійного забезпечення відповідно до міжнародних стандартів. Держава впроваджує нормативно-правові акти, що регулюють права працівників, мінімальні соціальні гарантії та умови надання допомоги вразливим верствам населення. Важливу роль відіграє

гармонізація українського законодавства з нормами Європейського Союзу для забезпечення рівних можливостей та доступу до соціальних послуг. Окрім цього, розширюється використання цифрових технологій у правовому регулюванні соціальної політики, що підвищує прозорість та ефективність державних програм. Таким чином, правові механізми спрямовані на адаптацію соціальної системи України до сучасних викликів та інтеграцію в глобальний соціально-економічний простір.

Інституційні механізми впровадження соціальної політики в умовах глобалізації передбачають ефективну взаємодію державних органів, місцевого самоврядування та міжнародних організацій у реалізації соціальних програм. Важливу роль відіграють міністерства та агентства, відповідальні за розробку політики соціального захисту, а також недержавні установи, які сприяють контролю та моніторингу її виконання. Глобалізація стимулює впровадження цифрових платформ для автоматизації соціальних послуг, що підвищує їхню доступність і прозорість. Співпраця з міжнародними інституціями, такими як ООН, ЄС і Світовий банк, допомагає адаптувати українську систему соціального забезпечення до сучасних викликів. Завдяки інституційним механізмам забезпечується ефективна реалізація соціальної політики, спрямована на покращення рівня життя населення.

Технологічні механізми впровадження соціальної політики в умовах глобалізації передбачають цифровізацію державних послуг, автоматизацію соціальних виплат і впровадження електронного урядування. Використання інформаційних систем та штучного інтелекту дозволяє ефективніше моніторити соціальні потреби населення та оптимізувати розподіл ресурсів. Онлайн-платформи спрощують доступ громадян до соціальних програм, підвищуючи прозорість і зменшуючи бюрократичні перепони. У співпраці з міжнародними організаціями країни адаптують передові технологічні рішення для покращення якості соціальних послуг. Таким чином, цифрові технології сприяють модернізації соціальної політики та забезпечують її гнучкість у відповідь на глобальні виклики.

Головну роль у формуванні та впровадженні соціальної політики відіграє держава, яка забезпечує соціальний захист, зменшує нерівність і створює сприятливі умови для розвитку громадян. Допоміжну функцію виконують роботодавці, діючи в межах державного регулювання. Мета соціальної політики є задоволення потреб суспільства, забезпечення справедливості, стабільності та соціального розвитку.

Глобалізація значно впливає на соціальну політику, визначаючи її напрями та механізми реалізації. Вона сприяє інтеграції економік, оптимальному розподілу ресурсів та зростанню продуктивності. Завдяки цьому розширюється доступ до товарів і послуг, активізується міжнародна торгівля, спрощується рух інвестицій і технологій. Хоча цей процес суперечливий, він відкриває можливості для ефективного вирішення глобальних соціально-економічних проблем і гармонізації інтересів різних країн. В умовах інтеграції світових економік, технологічного розвитку та транснаціональної мобільності капіталу, ринку праці та населення, державні механізми соціальної політики зазнають істотних трансформацій. Сучасна соціальна держава, хоча й зберігає суверенітет та повноту влади, усе більше зазнає впливу глобальних чинників. Зокрема, міжнародна конкуренція, правові норми та діяльність міжнародних організацій змушують державу еволюціонувати. Вона пристосовується до змін, переглядаючи власні функції у сфері добробуту громадян та адаптуючи механізми їх забезпечення до нових реалій.

Соціальна політика в широкому розумінні – це управління суспільними процесами, спрямоване на стабільне функціонування держави, створення сприятливих умов для розвитку громадян та задоволення їхніх потреб. З точки зору соціології, вона охоплює діяльність як державних, так і громадських інституцій, що мають на меті покращення якості життя, підвищення добробуту населення та забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства. Основна її мета – створення передумов для гармонійного існування та розвитку кожного громадянина [6].

Оскільки соціальна політика охоплює як державні установи, так і громадян, її варто розглядати як цілісну національну систему, спрямовану на підтримку вразливих верств населення. У контексті європейської інтеграції України це передбачає усвідомлення реального рівня якості життя, посилення ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів та формування ефективної системи взаємодії між владою та бізнесом. В основі соціальної політики лежить створення державою сприятливих соціально-економічних умов для підвищення добробуту громадян, мінімізації негативних наслідків ринкових змін та забезпечення справедливості й стабільності у суспільстві. З одного боку, це включає законодавчі та інституційні механізми регулювання, а з іншого – координацію зусиль держави, місцевої влади та бізнесу для захисту населення від безробіття, знецінення заощаджень

і економічних криз. Одна з ключових характеристик соціальної моделі держави – це її структура та механізм функціонування, який визначає ефективність інтеграції інститутів соціального захисту. Йдеться про оптимальне використання інструментів підтримки, таких як соціальна допомога, страхування, медичне обслуговування, освіта та фінансові ресурси, необхідні для їх реалізації. Соціальний захист відіграє центральну роль у житті суспільства, але кожна держава формує власну модель соціальної політики. Універсального підходу не існує, адже системи соціального забезпечення (welfare regimes) різняться залежно від рівня підтримки та умов її надання. Українська соціальна політика балансує між ліберальними принципами та моделями державного втручання [3].

Суспільний устрій зазнає трансформацій, набуваючи нових змістів і форм. Глобалізація не лише стирає кордони між країнами, а й сприяє вільному переміщенню капіталу, товарів, культурних надбань та інформації. Це ускладнює традиційну роль держави як координатора та регулятора суспільних процесів. Нині держава виконує ключові завдання:

- керує політичними процесами та спрямовує суспільство на вирішення стратегічних викликів;
- забезпечує безпеку, контроль над кордонами та стабільність економіки й політичної системи;
- займається соціальним захистом населення та вирішенням нагальних проблем громади [1].

Одним із інструментів соціальної політики є податкова політика, яка повинна сприяти наповненню бюджету для фінансування соціальних програм. Соціальні трансфери, такі як субсидії, пенсії та допомога малозабезпеченим, залишаються важливим інструментом підтримки населення. Ринок праці в Україні також зазнає змін під впливом глобалізації. Відтік кадрів за кордон та вимушена міграція створює загрозу для економіки, тому необхідно розвивати програми підтримки зайнятості, зокрема стимулювати розвиток малого підприємництва. Надання податкових пільг для новостворених бізнесів та грантові програми можуть сприяти створенню нових робочих місць. Державні інвестиції в соціальну інфраструктуру, зокрема освіту, медицину та житлове будівництво, можуть забезпечити довгостроковий соціальний ефект. Розширення доступу до якісних медичних послуг та освіти сприятиме підвищенню людського капіталу та конкурентоспроможності країни на глобальному ринку. Важливу роль у фінансуванні

соціальної політики відіграє міжнародна допомога та партнерство з фінансовими організаціями, такими як МВФ і Світовий банк. Гранти та кредити можуть підтримати реалізацію соціальних реформ, але вони мають бути використані ефективно та прозоро. Світовий банк продовжив реалізовувати раніше запуснені ініціативи та спільно з урядом України розробив нові програми підтримки. На сьогодні всі установи, що входять до Групи Світового банку (зокрема, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Міжнародна асоціація розвитку, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій і Міжнародний центр регулювання інвестиційних спорів), надають Україні фінансову допомогу на вигідних умовах. З моменту ескалації війни Група Світового банку залучила для України до 50 мільярдів доларів США, з яких уже передано понад 39 мільярдів, здебільшого за рахунок внесків від розвинених країн. Від лютого 2022 року Світовий банк сприяв стабільності державного фінансування України та підтримував її економічний баланс. Упродовж 2022–2024 років державний бюджет України отримав від цієї інституції 2,063 мільярда доларів США [2].

Сучасні технології та цифрові рішення суттєво трансформують систему державного управління у сфері соціальної політики, що особливо актуально в умовах глобалізації. Автоматизація адміністративних процесів сприяє спрощенню процедур надання допомоги населенню, усуваючи зайві бюрократичні перепони та забезпечуючи інтеграцію національних соціальних систем із міжнародними стандартами. Використання електронних баз даних дозволяє швидко обмінюватися інформацією між державними структурами, що підвищує оперативність ухвалених рішень та сприяє міжнародному співробітництву у сфері соціального захисту. Онлайн-сервіси відкривають можливість дистанційного отримання соціальної підтримки, що особливо важливо під час глобальних криз і пандемій. Інтелектуальні технології, включаючи аналіз великих даних та алгоритми штучного інтелекту, допомагають передбачати потенційні соціальні проблеми та вдосконалювати механізми їх подолання, враховуючи досвід інших країн. Використання блокчейну підвищує прозорість фінансових операцій у сфері соціального забезпечення, мінімізуючи корупційні ризики та сприяючи міжнародному контролю за ефективністю витрат. Цифрові платформи активно сприяють розвитку громадянського суспільства, залучаючи людей до процесів ухвалення рішень і формуючи нові глобальні моделі

електронної демократії. Чат-боти та мобільні додатки полегшують взаємодію громадян із державними установами, роблячи комунікацію зручнішою та доступнішою незалежно від кордонів. Однак впровадження цифрових технологій вимагає комплексного підходу, особливо в питаннях захисту персональних даних та кібербезпеки, адже глобалізація несе й нові загрози. Використання цифрових рішень у соціальній політиці є невід'ємною частиною побудови ефективної, відкритої та інноваційної державної системи, яка здатна відповідати на виклики глобального світу.

Сучасні підходи до реалізації державної соціальної стратегії орієнтуються на оптимізацію систем соціального захисту та їх адаптацію до актуальних викликів. Ключовим елементом є перехід на цифрові технології в сфері соціальних послуг, що сприяє автоматизації процесу виплат та забезпечує прозорість фінансових операцій. Розвиток соціального підприємництва стимулює активну участь громадян в економіці та сприяє зниженню рівня бідності. Важливим кроком є впровадження гнучких моделей зайнятості, що відповідають змінам на ринку праці в умовах цифрової економіки. Держава також повинна посилити зв'язок соціальної політики з екологічними ініціативами, надаючи підтримку вразливим групам населення в умовах кліматичних змін. Використання персоналізованих підходів до соціального забезпечення на основі аналізу великих даних дозволить більш ефективно розподіляти ресурси. Вивчення та застосування міжнародного досвіду сприятиме покращенню соціальних стандартів. Важливим завданням є створення механізмів швидкого реагування на кризові ситуації, що дозволить оперативно надавати допомогу населенню під час економічної нестабільності або надзвичайних подій. Співпраця держави з громадянським суспільством та приватним сектором сприятиме розробці більш дієвих соціальних програм. Всі ці напрями спрямовані на створення адаптивної, стійкої та всеосяжної соціальної політики, здатної забезпечити добробут населення в умовах глобальних трансформацій.

Висновки. Державні механізми реалізації соціальної політики в умовах глобалізації потребують постійної адаптації до нових викликів та змін, що відбуваються на глобальному рівні. Глобалізація створює як можливості, так і загрози для соціальної сфери, вимагаючи від урядів ефективного поєднання ринкових механізмів і державного регулювання. Успішна соціальна політика має ґрунтуватися на чітких правових і економічних інструментах, що забезпечують стабільність

і рівність в суспільстві. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародне співробітництво, яке дозволяє інтегрувати найкращі світові практики і адаптувати їх до національних умов. Механізми соціального забезпечення повинні бути гнучкими та здатними швидко реагувати на соціальні зміни та економічні

кризи. У цьому контексті важливо використовувати новітні методи управління та постійно модернізувати соціальні програми для задоволення потреб населення. Таким чином, соціальна політика в умовах глобалізації має бути орієнтована на стійкий розвиток, прозорість і ефективне використання ресурсів.

Бібліографічний список

1. Венцель В. Соціальна функція держави в умовах трансформації суспільних процесів. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3 (22). URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/6.pdf> (дата звернення 14.03.2025)
2. Колосова В. (2024). Підтримка України групою Світового Банку після лютого 2022 року. *Центр безпекових досліджень*. 2024. С. 1–8. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-10/az_svitoviy-bank-2024_28102024_1.pdf (дата звернення 15.03.2025)
3. Лісневська Ю. Розвиток механізмів реалізації соціального захисту населення на державному рівні. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. «Публічне управління та адміністрування». 2021. № 1 (1). URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pma/article/download/14/25> (дата звернення: 14.03.2025)
4. Мойсіяха А. Сутність та зміст механізмів реалізації державної політики в соціогуманітарній сфері. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Механізми публічного управління*. 2020. Том 31 (70), № 3. С. 164–169. URL: http://www.pubadm.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/30.pdf (дата звернення: 11.03.2025)
5. Приходько І. Формування та реалізація державної соціальної політики в умовах глобальних викликів. *Public Administration and Regional Development*. 2024. № 18. С. 1122–1140. URL: <https://surl.gd/haqexs> (дата звернення: 10.03.2025)
6. Яценко Л. Нормативно-правове регулювання соціальної політики в сучасній Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. серія: «педагогіка. соціальна робота»*. 2023. Випуск 1 (52). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/55858> (дата звернення: 12.03.2025)

References:

1. Ventsel V. (2019). Sotsialna funktsiia derzhavy v umovakh transformatsii suspilnykh protsesiv [The Social Function of the State under the Conditions of Transformation of Social Processes]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, № 3 (22). Available at: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/6.pdf> (accessed 14.03.2025).
2. Kolosova V. (2024). Pidtrymka Ukrainy hrupoiu Svitovoho Banku pislia liutoho 2022 roku [Support for Ukraine by the World Bank Group after February 2022]. *Tsentr bezpekovykh doslidzhen*, 1–8. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-10/az_svitoviy-bank-2024_28102024_1.pdf (accessed 15.03.2025).
3. Lisnevskia Yu. (2021). Rozvytok mekhanizmiv realizatsii sotsialnoho zakhystu naselennia na derzhavnomu rivni [Development of Mechanisms for Implementing Social Protection at the State Level]. *Visnyk Dniprovs'koi akademii neperervnoi osvity. Publichne upravlinnia ta administruvannia*, № 1 (1). Available at: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pma/article/download/14/25> (accessed 14.03.2025).
4. Moisiakh A. (2020). Sutnist ta zmist mekhanizmiv realizatsii derzhavnoi polityky v sotsiogumanitarnii sferi [The Essence and Content of Mechanisms for Implementing State Policy in the Socio-Humanitarian Sphere]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Derzhavne upravlinnia. Mekhanizmy publichnoho upravlinnia*, Tom 31 (70), 3, 164–169. Available at: http://www.pubadm.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/30.pdf (accessed 11.03.2025).
5. Prykhodko I. (2024). Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi sotsialnoi polityky v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Formation and Implementation of State Social Policy under Global Challenges]. *Public Administration and Regional Development*, № 18, 1122–1140. Available at: <https://surl.gd/haqexs> (accessed 10.03.2025).
6. Yatsenko L. (2023). Normatyvno-pravove rehuliuвання sotsialnoi polityky v suchasni Ukraini [Legal Regulation of Social Policy in Modern Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota*, Vypusk 1 (52). Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/55858> (accessed 12.03.2025).

Стаття надійшла до редакції 16.03.2025

Stepan ChuprynaAssitant of the Department of Protection of Ukraine and Life Safety,
Poltava National Pedagogical University named after V.G. KorolenkoORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8304-3721>

STATE MECHANISMS FOR IMPLEMENTING SOCIAL POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Objective. This article aims to analyze the mechanisms of state social policy in the era of globalization, with a focus on how they influence the development of national social welfare systems. The study seeks to identify the key challenges and opportunities that globalization introduces to social policy and to explore ways to optimize policy implementation under these conditions. **Methods.** The research is based on general scientific and analytical methods used to study social processes and public policy. A multidisciplinary approach was applied to assess economic, legal, institutional, and technological aspects. The study draws from empirical data, theoretical sources, and comparative analysis. **Results.** The study reveals that the success of social policy in a globalized context depends on the integration of national systems into global standards, the implementation of digital technologies, and effective inter-institutional cooperation. The analysis shows that technological innovation increases the transparency and accessibility of social services, while legal harmonization with EU standards enhances equity and social justice. It was also established that collaboration between public authorities, local governments, and international organizations significantly contributes to social stability. **Scientific novelty.** The novelty lies in the systemic evaluation of how globalization affects social policy mechanisms, highlighting the interdependence between digital transformation and policy efficiency. The research offers a new model for adapting social policy to global challenges through the balanced use of regulatory and technological tools. **Practical significance.** The findings provide practical recommendations for modernizing national social policy frameworks. They support the development of flexible and inclusive policies capable of responding to rapid global changes. The study underscores the importance of ongoing policy reform, integration of international best practices, and investment in digital infrastructure to ensure sustainable social development.

Keywords: state mechanisms, social policy, globalization, digitalization, labor market, international cooperation.